verbum vitæ,& omnis eccleſiaſticus vir. HILA. Vel Synagogā Dominus modio comparauit quæ ſuſceptos fructus intra ſe tantum receptās,certum modium dimenſæ obſeruantiæ continebat. AMBRO. ſuper Lucam.Et ideo nemo fidem ſuam intra menſuram legis includat,ſed ad eccleſiam conferat,in qua ſeptiformis ſpiritus relucet gratia.

BEDA in Homil. Vel ipſe Chriſtus accēdit lucernā, qui teſtam humanæ naturę flamma ſuæ diuinitatis impleuit, quā nec

m Nolite autem putare, quoniā veni ſoluere legem, aut prophetas. Non veni ſoluere, ſed adimplere. Amen quippe dico vobis,

credentibus abſcondere,nec modio ſupponere, hoc eſt ſub menſura legis includere,vel intra vnius gētis terminos noluit cohibere. Candelabrū eccleſiā dicit,cui lucernam ſuppoſuit, quia noſtris in frontibus fidem ſuæ incarnationis affixit. HILA. Vel lucerna Chriſti ponitur in candelabrum.i.in ligno per paſſionem ſuſpenſa,quæ lumen æternum eſt in eccleſia habitantibus præbitura. Et ideo dicit:{Vt luceat omnibus qui in domo ſunt.} AVG.Siquis enim domum vult accipere eccleſiam, non eſt abſurdum. Vel domus eſt ipſe mundus propter id quod ſuperius ait:{ Vos eſtis lux mundi.} HILA. Tali etiam lumine monet fulgere Apoſtolos, vt ex admiratione operis eorum Deo laus impartiatur. vnde ſequitur:{ Sic luceat lux veſtra coram hominibus,vt videant opera veſtra bona. CHRY. ſuper Matth.i. ſic illuminate docentes, vt non veſtra tantum audiant verba,ſed vt opera videant,vt quos illuminaueritis per verbum quaſi lux, condiatis per exemplū quaſi ſale. Per illos autem doctores, qui docent,& faciunt magnificatur Deus: nam diſciplina Domini ex moribus familiæ demonſtratur. Et ideo ſequitur.{ Et glorificent patrem veſtrū, qui in cœlis eſt.} AVG. Si tantummodo diceret.{Vt videāt opera veſtra bona,} finem conſtituiſſe videretur in laudibus hominum, quas quærunt hypocritę,ſed addidit:{ Et glorificent patrem veſtrum,qui in cœlis eſt,} ut hoc ipſum quòd homo ꝓ bona opera placet hominibꝰ, non ibi finem conſtituat, ſed referat ad laudem Dei, & propterea placet hominibus, vt in illo glorificetur Deus. HILA. Non ꝙ ab hoībus oporteat gloriam quærere, ſed vt diſſimulantibus nobis,opus nr̄m his inter quos viuimus,in honorem Dei eluceat.

m ¶ GLO. Poſtquàm hortatus eſt audientes, vt ſe præpararēt ad omnia ſuſtinenda pro iuſtitia,& non abſconderent quod accepturi erant,ſed ea beniuolentia diſcerent,vt cæteros docerent,incipit eos informare quid doceant, tanquam ſi quæreretur. Quid eſt hoc quòd non vis abſcondi,pro quo iubes omnia tollerari? nūquid aliquid dicturus es extra ea quæ in lege ſunt ſcripta? Ideo inquit:{Nolite putare quoniam veni ſoluere legē, aut Prophetas.} CHRY. ſuper Matth. Quod propter duas cauſas dicit:Primum vt diſcipulos ſuos his verbis ad ſuum prouocaret exemplum, vt ſicut ipſe omnem legem adimplebat, ſic & illi ſtuderent implere. Denique futurum erat,vt calumniarentur eum Iudæi, quaſi legē ſoluentem,priuſquam incurrat calumniam, calumnię ſatisfacit, ne putaretur ſic veniſſe,vt ſimpliciter legem prædicaret,ſicut Prophetæ fecerant. REMI. Duo dixit,negat veniſſe ſe ſoluere, & affirmat veniſſe ſe implere: & ideo addit:{ Non enim veni legem

Li.1.de Ser, cap.14. ſoluere,ſed implere.} AVG. In hac autem ſententia duplex eſt ſenſus.Nam adimplere legem aut eſt addendo aliquid quod minꝰ

Hom. 16. habet,aut faciendo quod habet. CHRY. in Homil. Impleuit igitur Chriſtus Prophetas,complendo omnia quæ per eos de ipſo fuerant dicta:legem autem,primo quidem nihil tranſgrediendo legalium,ſecundo iuſtificando per fidem,quod lex per literam facere non valebat. (Lib.19.c.7.) AVG. contra Fauſtum: Demum etiam,quia ſub gratia poſitis in hac mortali vita difficile erat implere,quod in lege ſcriptum eſt: Non concupiſces, ille per carnis ſuæ ſacrificium ſacerdos effectus impetrat nobis indulgentiam etiam hinc adimplens legem,vt quod per noſtram infirmitatem minus poſſumus: per illius perfectionē curetur, cuius capitis membra effecti ſumꝰ.

Lib.19.cap. 22.&.23. Puto etiam ſic eſſe accipiendum quod dicitur:{Nō veni legem ſoluere,ſed adimplere.}his videlicet additamentis,quæ vel ad expoſitionem pertinent antiquarum ſententiarum, vel ad conuerſationem in eis. Aperuit enim Dominus etiam iniquum motum ad nocendum fratri,in homicidij genere deputari. Maluit etiam nos Dominus non iurantes non recedere a vero,quàm verum iurantes

Lib.17.c. 1. appropinquare periurio.Sed cur,o Manichæi legem non accipitis & Prophetas,cum Chriſtus ad eos ſe non veniſſe ſoluere dixit,ſed adimplere? Ad hoc reſpondet Fauſtus hæreticus: Quis hoc teſtatur dixiſſe Ieſum? Matthæus: Quomodo ergo Ioannes non id teſtatur,qui fuit in monte? Matthæus hoc ſcripſit,qui poſt quam Ieſus deſcendit de monte,ſecutus eſt eum? Ad hoc Augusti

Lib.17.c.3. nus rñdet. Si nemo de Chriſto vera dixit, niſi qui vidit eum, vel audiuit,hodie de eo vera dicit nullus. Cur ergo ex ore Ioannis nō potuit vera Matthæus audire de Chriſto:ſi ex libro Ioannis poſſumus vera loqui de eo, nos tāto tp̄e poſt nati? hinc.n.non ſolum Matthæi, ſed etiam Lucæ, ac Marci euangelium, & non impari

F auctoritate receptum eſt.Huc accedit;quia & ipſe Dn̄s potuit narrare Matthæo quod egerat,antequam eum vocaſſet. Aperte autē dicite non vos credere euangelio: nam quæ in euangelio non niſi quod vultis creditis,vobis potius q̄ euangelio creditis. Item Fauſtus.Probemus & Matthæū hoc nō ſcripſiſſe,ſed aliū (neſcio quem Lib.17.c.1.
ſuo nomine.) Quid enim dicit? Cum tranſiſſet Ieſus vidit ſedētem hoiem ad Telonium Matthæū noie. Et quis ergo ſcribens de ſeipſo dicat: vidit

donec tranſeat cœlum & terra, iota vnū, aut apex vnus non pręteribit a lege,donec omnia fiāt. Qui ergo ſoluerit vnūđ mādatis

hoīem,& non vidit me? Ad quod Auguſtinus:Ita Matthæus de ſe, Lib.17.c.4.
antequam de alio ſcripſit,ſicut & Ioannes fecit dicens:Conuerſus Petrus vidit alium diſcipulum, quem diligebat Ieſus. Manifeſtū eſt enim hunc morem fuiſſe Scriptorum cum geſta narrarent. Itē

G Fauſtus:Quid ꝙ etiam ex ipſo ſermone quod præcepit:non puta Lib. 17.c.2.
tare quia venerit legem ſoluere:magis intelligi datur quia ſolueret, neque nihil tale eo faciente Iudæi ſuſpicari hoc poſſent? Ad Lib.17.ca.5.
quod Auguſtinus.Hoc quidem ualde infirmum eſt, non enim negamus Iudæis non intelligentibus uideri potuiſſe Chriſtū deſtructorem eſſe legis,& Prophetarum. Item Fauſtus. Quid ꝙ etiā lex Lib.17.ca.2
& Prophetæ nec adimpletione gaudent cum in Deuteronomio dicat:Hæc præcepta quæ mando tibi obſeruabis, nec addas quicq̄ eis,nec minuas? Ad quod Auguſtinus:Non intelligit Fauſtus quid Lib.17.c.6.
ſit legem implere:cum hoc de verborum adiectione putat accipiēdum. Plenitudo enim legis charitas eſt quā Dn̄s dedit mittendo fidelibus Sp̄m ſanctum.Impletur ergo lex,vel cum fiunt,quę ibi præcepta ſunt,vel cum exhibentur quæ ibi prophetata ſunt. Itē Fau- Lib. 18.c.1.
ſtus,ꝙ nouum Teſtamentum Ieſum cōdidiſſe fatemur, quid aliud q̄ deſtructionē fatemur veteris Teſtamenti? Ad quod Auguſtinus: Lib.18.c.4.

H In ueteri Teſtamento figuræ erant futurorū quas rebus per Chriſtum præſentatis auferri oportebat,vt eoipſo lex & prophetę implerentur,in quibus ſcriptum eſt:Daturum Deum nouum Teſtamentu.Item Fauſtus:Hoc igitur ſi dixir Chriſtus,aut aliud ſigni- Lib.18.c.2.
ficans dixit,aut quod abſit,mentiens dixit,aut omnino nec dixit: ſed Ieſum quidem mentitum fuiſſe nullus dicat, ac per hoc aliter dictum eſt,aut nec omnino dictum eſt, me quidem iam aduerſus capituli huius neceſſitudinem Manichæa fides reddidit tutū, quæ principio mihi non cunctis quæ ex Saluatoris noīe leguntur ſcripta:paſſim credere perſuaſit. Eſſe enim multa zizania,quæ in contagium boni ſeminis,ſcripturis penè oībus noctiuagus quidam ſeminator inſparſit. Ad quod Auguſtinus: Manichæus docuit im- Lib.18.c.7.
piam peruerſitatem, ut ex euangelio quod hæreſim tuam non impedit hoc accipias,quod aūt impedit non accipias.Nos aūt docuit Apoſtolus piam prouiſionem,ut quiſquis nobis annunciauerit, præter id quod accepimus, anathema ſit. Dn̄s autē expoſuit quid

I ſint zizania,non aliqua falſa ueris ſcripturis immiſſa,ſicut tu interpretaris: ſed hoīes filios maligni. Item Fauſtus. Cum te Iudæus Lib.18.c.3.
interpellabit,cur legis,& Prophetarum præcepta non ſerues,quæ Chriſtus dixit,non ſe ueniſſe ſoluere,ſed adimplere? cogeris, aut uanę ſuperſtitioni ſuccūbere,aut capitulum profiteri falſum, aut te Chriſti negare diſcipulū. Ad quod Auguſtinus: Nullas ex hoc Lib.18.c.7.
capitulo catholici patiuntur anguſtias,quaſi legis, & Prophetarū præcepta non ſeruent,quia charitatem Dei & proximi habent, in quibus præceptis pendet lex & Prophetæ. Et quæcumque ibi rebus geſtis, uel ſacramentorum celebrationibus, uel locutionum modis figurate prophetata ſunt: in Chriſto, & eccleſia compleri cognoſcunt. Vnde nec uanæ ſuperſtitioni ſuccumbimus, nec iſtud euangelij capitulum falſum eſſe dicimus, nec Chriſti diſcipulos nos negamus. Qui ergo dicit. Si Chriſtus Li.19.c.16.
legem, & Prophetas non ſoluiſſet, illa ſacramenta legis, & Prophetarum in Chriſtianorum celebrationibus permanerent. Po-

K teſt dicere:ſi Chriſtus legem, & Prophetas non ſoluiſſet, adhuc promitteretur naſciturus,paſſurus,reſurrecturus: cum ideo magis hoc non ſoluerit, ſed adimpleuerit, quia iam non promittitur naſciturus, paſſurus, reſurrecturus, quod illa ſacramenta quodammodo perſonabant, ſed annunciatur, quòd natus ſit, paſſus ſit, reſurrexit, quod hæc ſacramenta, quæ a Chriſtianis aguntur, iam perſonant. Patet ergo, quanto errore delirent, qui putant ſignis ſacramentiſque mutatis etiam res ipſas eſſe diuerſas, quas ritus propheticus pronunciauit promiſſas, & euangelicus demonſtrat impletas. Item Fauſtus. Quæren- Lib.19.c.1.
dum eſt ſi hoc Chriſtus dixit, cur dixerit: utrum ne compalpandi Iudæorum furoris cauſa, qui ſancta ſua ab eo conculcari uidentes, nec audiendum quidem eum exiſtimabant,aut vt nos,qui ei credebamus ex gentibus, inſtrueret legis ſubire iugum. Si au- Lib.19.c.2.
tem hæc non ei fuit cauſa dicendi, illa debet eſſe, quam dixi,nec hoc ipſum mentitus eſt. Sunt enim tria genera legum, unum Hebræorum, quod peccati, ac mortis Paulus appellat. aliud Gentium, quod naturale uocat, dicens: Gentes naturaliter, quæ legis ſunt faciunt. tertiū eſt ueritatis,de qua dixit. Lex ſpūs uitæ

vitę.Item Prophetæ alij ſunt Iudæorum,de quibus notum eſt alij Gentium,de quibus Paulus dicit: dixit quidam proprius eorum Propheta:alij veritatis,de quibus Ieſus dicit:Mitto ad vos Sapien

Lib.19.c.3. tes,& Prophetas. Et quidem ſi obſeruationes hebraicas adimpletionis gratia protuliſſet,dubium non erat, quin de Iudæorum lege,& Prophetis dixiſſet. Vbi vero ſola recenſet antiquiora ꝓcepta,ideſt:Non occides,non mœchaberis, quæ olim promulgata fuerāt per Enoch, & Seth,& cęteros iuſtos,cui non videatur hoc eum dixiſſe de veritatis lege,& Prophe

iſtis minimis,& docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum, qui autem fecerit & docuerit,hic magnus vocabitur in regno cœlorum.

n Dico autem vobis, quia niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſ-

tis.Vbi vero Iudæorum quędam viſus eſt nominaſſe,pœnitus eradicauit,præcipiendo contraria,vt eſt illud. Oculum pro oculo,dē

Lib.19.c.7. tem pro dente. Ad quod Auguſtinus. Manifeſtum eſt quam legē, & quos Prophetas Chriſtus non venerit ſoluere,ſed implere.Ipſa

Li. 19.c19. enim eſt lex,quę per Moyſen data eſt: non autem ſicut Fauſtus opinatur,quædam Dominus adimpleuit, quæ ab antiquis iuſtis iam dicta erant ante legem Moyſi,ſicut:{Non occides.}Quædam vero ſoluit,quæ propria videbantur legis Hebræorum. nos enim dicimus:Et hęc pro tempore bene fuiſſe tunc inſtituta,& nunc a Chri

Li.19.c.18. ſto non ſoluta,ſed adimpleta,vt patebit per ſingula.Hoc etiam nō intelligebant,qui in ea peruerſitate manſerunt, vt gentes cogerēt iudaizare hæretici,ſcilicet qui Nazaræi dicuntur. CHRY. ſuper Matthæ. Quoniam vero omnia quæ ab initio mundi vſq; ad finem erant futura, myſtice erant prophetata in lege, ne videatur aliquid eorū quæ fiunt,Deus nō antea cognouiſſe,propterea dicit: Non poteſt fieri,vt tranſeat cœlum, & terram, donec omnia quæ in lege prophetata ſunt rebus ipſis fuerint adimpleta. & hoc eſt quod dicit: {Amen, quippe dico vobis,donec tranſeat cœlum, & terra, iota vnum, aut vnus apex non præteribit a lege, donec omnia fiant. REMI. Amen,hebræus ſermo eſt,& latine dicitur vere,fideliter,ſiue fiat. Duabus autem de cauſis hoc ſermone vtitur Dominus,ſiue propter duritiam illorum, qui tardi erant ad credēdum,ſiue propter credentes,vt profundius attenderent ea quæ ſequuntur. HILA. Per hoc autem,quod ait:{ Donec trāſeat cœlum,& terra: cœlum quidem & terram maxima elementa non arbitramur eſſe ſoluenda. REMI. Permanebunt enim eſſentiali-

Li.i. de Ser. do. cap. 15. ter:ſed tranſibunt per renouationem. AVG. Per hoc autem,ꝙ ait: {Iota vnum, aut vnus apex non tranſibit a lege.}nihil poteſt aliud intelligi,niſi vehemens exprę́ſsio perfectionis, quando per literas ſingulas demonſtrata eſt, inter quas literas iota, minor eſt cæteris,qa vno ductu fit. Apex etiam ipſius aliqua in ſummo particula,quibus verbis oſtendit in lege ad effectum, & minima quæque perduci. RABA. Apte quoque græcum iotha, & non iod hebræum poſuit,quia iota in numero,decem ſignificat,& Decalogum legis enumerat,cuius quidem apex, & perfectio eſt euāgeliū, CHRY. ſuper Matthæum: Si autem ingenuus homo, vel in vili mendacio inuentus fuerit erubeſcit,& vir ſapiens verbum quod dixit non relinquit in vacuum, quomodo verba diuina ſine exitu vacua poterant permanere? vnde concludit.{ Qui ergo ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis,& docuerit ſic homines minimꝰ vocabitur in regno cœlorum.} Puto autem, quòd ipſe Dominus manifeſte hoc reſpōdit,quæ ſunt minima mandata: monſtrans dicendo.{Si quis ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis.} ideſt quæ modo dicturus ſum. CHRY. in Homil. Non enim pro veteribus legibus hoc dixit: ſed pro his, quæ ipſe erat præcepturus,quæ quidem minima vocat,licet magna ſint. Sicut enim multotiens de ſe humilia locutus eſt, ita & de ſuis præceptis humiliter loquitur. Vel aliter. CHRY. ſuper Matthæum: Mandata Moyſi in actu facilia ſunt:{ Non occides, non adulterabis.} Ipſa enim criminis magnitudo voluntatem faciendi repercutit:& ideo in remuneratione modica ſunt, in peccato autem magna. Mandata autem Chriſti,ideſt Non iraſcaris,non concupiſcas,in actu difficilia ſunt: & ideo in remuneratione magna, in peccato autem minima. Minima igitur dicit iſta Chriſti mandata: Non iraſcaris, non concupiſcas.ergo illi, qui leuia peccata committunt,minimi ſunt in regno Dei.i.qui iratus fuerit,& grande peccatum non fecerit,a pœna quidem ſecurus eſt.ſ.damnationis æternæ: non tamen eſt in gloria.ſ.quam conſequuntur illi,qui etiam hæc minima im

Li.i.de Ser. cap.16. plent. AVG. Vel econuerſo illa, quæ præcepta ſunt in lege dn̄r minima,quæ aūt Chriſtus dicturus eſt,ſunt maxima.Mandata aūt minima ſignificant per vnum iota,& vnum apicem.{Qui ergo ſolerit,& docuerit ſic}.i.ſm ꝙ ſoluit,minimus vocabit in regno cœlorum.Et fortaſſe ideo nō erit,quia ibi,niſi magni eſſe nō poſſunt. GLO. Soluere aūt,eſt non agere,qđ recte quis intelligit,vel non intelligere quæ deprauauit,aut minuere integritatem ſuperadditionis Chriſti. CHRY. in Homil. Vel cum audieris minimum

Iod hebręis denariū numerū ſignificat,ſicut iota apđ Gręcos: hoc tñ inter ſe differūt,ꝙ Iod in alphabeto hebraico decimū tenet locum, Iota uero inter gręcas literas nona eſt.

A in regno cœlorum,nihil aliud ſuſpicare q̄ ſupplicium, & gehēnā. Regnum.n.conſueuit dicere non ſolum regni vtilitatem, ſed tp̄s reſurrectionis,& aduentum Chriſti terribilem. GREG. in Ho. Vel per regnum cœlorum eccleſia intelligenda eſt, in qua Doctor qui ſoluit mandatum,minimus vocatur, quia cuius vita deſpicit: reſtat,vt eius prædicatio cōtēnat. HILA. Vel minima dicit dn̄i paſſionem,& crucē,q̄ ſiquis tanq̄ erubeſcenda non confitebit,erit minimus.i.nouiſſimꝰ ac penè nullus: Confitenti vero,magnā in cœlo vocationis gloriam pollicetur.vnde

quam Scribarum, & Phariſæorum,non intrabitis regnum cœlorum. Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Non occides, qui autem occiderit, reus erit iudicio.Ego autem dico vobis, quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo,

B ſequit.{ Qui aūt fecerit, & docuerit magnus vocabitur in regno cœlorum.} HIERO.Suggillat in hoc Phariſæos,qui cōtemptis mandatis Dei ſtatuebant proprias traditiones,ꝙ non eis proſit doctrina in populo,ſi vel paruū quod in lege eſt,deſtruant. Poſſumus autem & aliter intelligere,ꝙ magiſtri eruditio, etiam ſi paruo peccato obnoxia ſit,deducat eum de gradu maximo, nec proſit docere iuſtitiam quam minima culpa deſtruit:beatitudoq; perfecta ſit, quæ ſermone docueris,opere complere. AVG. lib.1.de Ser. Vel Cap.17.
aliter.Qui ſoluerit illa minima.ſ.præcepta legis, & ſic docuerit: minimus vocabitur.Qui autē fecerit illa minima, & ſic docuerit, non tā magnus habendus eſt,ſed tñ non tā minimus q̄ ille qui ſoluit,vt aūt ſit magnus, facere debet,& docere, quæ Chriſtus docet.

n ¶ HILA. Pulcherrimo ingreſſu opus legis cępit excedere, aditum in cœlum,Apoſtolis,niſi iuſtitiam Phariſęorum anteiſſent, denūcians nō futurū,& hoc eſt,qđ dicit:{Dico.n.vobis. CHRY. ſuper Mat.Iuſtitiam aūt hic dicit vniuerſalem virtutem: intende aūt gratiæ additamentū. Diſcipulos.n.ſuos adhuc rudes,magiſtris

C qui in veteri teſtamento erant vult eſſe meliores: Scribas autē, ac Phariſæos non dixit iniquos,quia non dixiſſet eos habere iuſtitiā: vide etiam qm̄ hic uetꝰ Teſtamentum confirmat, comparationem faciens eius ad nouum: plus enim & minus eiuſdē generis eſt, Scribarum aūt,& Phariſæorum iuſtitiæ ſunt mandata Moyſi.ſuper impletiones aūt illorum mandatorū,ſunt madata Chriſti.Hoc eſt qđ dicit:{Niſi quis legis mandata,& hæc mea præcepta,quæ ante illos minima exiſtimabantur impleuerit,non intrat in regnum cœlorum,qm̄ illa de pœna liberant, quæ.ſ.tranſgreſſoribus legis debetur:non autem in regnum inducunt: hæc autem & de pœna liberant,& in regnū inducunt.Cum autē ſit idem ſoluere minima mādata,& non cuſtodire,quare ſupra de ſoluente dicit, ꝙ minimus uocabitur in regno Dei,hic autem de non conſeruante,non introibit in regnum cœlorum? Sed uide quia minimum eſſe in regno, idem eſt & non intrare in regnū.Eſſe autem aliquem in regno,non eſt regnare cum Chriſto,ſed eſſe tantum in populo Chriſti, tanq̄

D ſi dicat de ſoluente,ꝙ inter Chriſtianos quidem erit, tñ minimus Chriſtianus. Qui autem intrat in regnum, fit particeps regni cū Chriſto. Conſequenter & iſte qui non intrat in regnum cœlorū, gloriam quidem non habebit cū Chriſto,erit tamen in regno cœlorum.i.in numero eorum,ſuper quos Chriſtus cœlorum Rex regnat. AVG. 9.de Ciui.Dei. Vel aliter,{Niſi abundauerit iuſtitia ueſtra pluſquam Scribarum,& Phariſęorum}.i.ſuper eos qui ſoluunt quod docent,quia de ijs alibi dictum eſt.Dicunt enim,& non faciunt,ac ſi dicat: Niſi ita abundauerit iuſtitia ueſtra, ut uos non ſoluatis,ſed faciatis potius quod docetis, nō intrabitis in regnum cœlorum. Alio ergo modo intelligendum eſt regnum cœlorū, ubi ambo ſunt, & ille: ſcilicet qui ſoluit quod docet,& ille qui facit: ſed ille minimus,ille magnus,quod quidem regnum cœlorū eſt eccleſia præſens. Alio autem modo regnum cœlorum dicitur, quo non intrat,niſi hic qui facit,& hoc eſt eccleſia, qualis in futuro erit. AVG. contra Fauſtum Hoc autem nomen,regnum cœ

E lorum,quod tā crebro nominat Dominus, neſcio utrum in libris ueteris Teſtamenti quiſquam inueniat: proprie enim pertinet ad reuelationem noui Teſtamenti,quod ori eius etiam nominādum ſeruabat,quem Regē ad regendum ſeruos ſuos uetꝰ Teſtamentum præfigurabat. Hic ergo finis quo præcepta referenda ſunt, occultus erat in ueteri Teſtamento,quàmuis ſm eum, etiā tunc uiuerent ſancti, qui futuram eius reuelationē uidebant. GLO.{Niſi abundauerit.} referendum eſt ad intellectum Phariſæorū,& Scribarum,non ad continentiam ueteris Teſtamenti. AVG. contra Lib.19c.28.
Fauſtum: Pœne enim omnia quæ monuit,uel pręcepit Dominus, ubi adiungebat:{Ego aūt dico uobis}inueniuntur,& in illis ueteribus libris:ſed quia non intelligebant homicidium,niſi pereptio- Li.19.c.23.
nem corporis humani,aperuit Dominus omnem iniquum motū ad nocendum fratri in homicidij genere deputari. unde ſubdit: {Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Nō occides.} CHRY.ſuper Matt. Volens Chriſtus oſtendere,quia ipſe eſt Deus, qui aliqñ locutus eſt in lege,& qui nūc mandat in gr̄a illud mandatū qđ ponitur

in lege ante oĩa.ſ.prohibitiua,quę ſunt contra proximum,& nunc
Cap. 20. ponit in principio mandatorum ſuorum. AVG. 1.de Ciui.Dei: Non antem quod audiuimus:Non occides, virgultum vellere nefas ducimus, ſ̃m Manichæorum errorem, nec de irrationabilibus animalibus dictum intelligimus,quia iuſtiſſima ordinatione creatoris,vita & mors eorum noſtris vſib⁹ſubditur. vnde reſtat, ꝙ de homine intelligamus,quod dictum eſt:
Cap. 21. Non occides,non alterum ergo nec te:neq;

reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri ſuo racha, reus erit concilio. Qui autem dixerit fatue,reus erit gehēnæ ignis.

enim qui ſe occidit,aliud q̃ hominem occidit: nequaquam autem contra hoc præceptum fecerunt,qui auctore Deo bella gesſerunt, ac perſonam gerentes publicę poteſtatis iuſtiſſimę rationis imperio, ſceleratos morte punierunt. & Abraham non ſolum non eſt culpatus crudelitatis crimine, verum etiam laudatus eſt nomine pietatis,ꝙ voluit filium obedienter occidere: hi ergo excipiuntur quos Deus occidi iubet ſiue lege data, ſiue ad perſonam pro tempore expreſſa iuſſione: non autem ipſe occidit,qui miniſteriũ dat iubenti,ſicut adminiculum gladius vtenti,nec Sampſon aliter excuſatur,ꝙ ſeipſum cum hoſtibus ruina domus oppreſſit, niſi ꝙ latenter ſpũs hoc iuſſerat,qui ꝑ illum miracula faciebat. CHRY.
Hom. 16. in Homil.Per hoc autem ꝙ dicit:{Dictum eſt antiquis,} oſtendit multum tempus eſſe,ex quo mandatum hoc acceperant. Hoc ergo dicit,vt auditores ad ſublimiora progredi præcepta cunctantes acrius incitet,vt ſi quiſpiam doctor dicat puero negligenti,neſcis iam quantum temporis in ſyllabarum meditatione conſumpſeris? & ideo ſubdit:{Ego autem dico vobis quoniam omnis qui iraſcitur fratri ſuo,reus erit iudicio.} In quo conſidera legiſlatoris poteſtatem:nullus enim antiquorum Prophetarum ita locut⁹ eſt:ſed ſic.Hæc dicit Dominus, quia illi vt ſerui ea quæ ſunt Domini annunciabant: hic autem vt filius ea quæ ſunt patris,quæ ẽt ſua ſunt,& illi conſeruis prędicabant,hic autem ſuis ſeruis legem
Cap. 4. ponebat. AVG. 9.de Ciuita.Dei:Duæ quidem ſunt ſententiæ Philoſophorum de animi paſſionibus: Stoicis vero non placet huiuſmodi paſſiones cadere in ſapientem.Peripathetici enim has paſſiones in ſapientẽ cadere dicunt,ſed moderatas,rationique ſubiectas,ſicut cum ita præbetur miſericordia,vt iuſtitia conſeruetur. In diſciplina autem Chriſtiana nõ tam quæritur vtrum prius animus iraſcatur,aut triſtetur: ſed vnde. CHRY. ſuper Matthæ. Qui enim ſine cauſa iraſcitur, reus erit: qui vero cum cauſa, non erit reus. nam ſi ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia ſtant,nec crimina compeſcuntur. Itaque, qui cum cauſa non iraſcitur,peccat: patientia enim irrationabilis vitia ſeminat,negligẽtiam nutrit:& non ſolum malos,ſed etiam bonos inuitat ad malũ. HIERO. In quibuſdam ergo codicibus additur:Sine cauſa,cæterum in veris definita ſententia eſt,& ira penit⁹ tollitur. Si enim iubemur orare pro perſequentibus: omnis iræ occaſio tollitur:radendum ergo eſt,ſine cauſa,quia ira viri iuſtitiam Dei non operatᷣ.
Græci oẽs habẽt ἐικῆ, quod temere, uel ſine cauſa ſignificat. CHRY. ſuper Matth. Sed tamen iracundia quæ cum cauſa eſt: non eſt iracundia,ſed iudicium: iracundia enim proprie intelligitur commotio paſſionis:qui aũt cũ cauſa iraſcitur,ira illius nõ eſt ex paſſione, ideo iudicare dicitur non iraſci. AVG. in lib. Retract.Illud etiam dicimus intuendum quid ſit iraſci fratri ſuo,q̃m non fratri iraſcitur,qui peccato fratris iraſcitur. Qui ergo fratri
Lib.1.c.19. non peccato iraſcitur,ſine cauſa iraſcitur. AVG. 14. de.Ciuit.
Cap.9. Dei: Iraſci autem fratri vt corrigatur,nullus ſanę mentis reprehẽdit: huiuſmodi enim motus de amore boni,& de ſancta charitate venientes,vitia dicenda non ſunt,cum rectam rationem ſequanᷣ. CHRY. ſuper Matthæ. Puto autem non de iracundia carnis loquitur Chriſtus: ſed de iracundia animæ: caro enim non poteſt obedire,vt non conturbetur. Quando ergo homo iraſcitur,& nõ vult facere quod ira compellit, caro eius irata eſt,animus autẽ ei⁹
Li.i.de Ser. non eſt iratus. AVG. Sic ergo in hoc primo eſt vnum, ideſt ira
do. cap. 19. ſola.in ſecundo autem ſunt duo.ſ.ira,& vox,quæ iram ſignat.vnde ſequitur:{Qui autem dixerit fratri ſuo racha,reus erit concilio.} Nonnulli de greco trahere voluerunt interpretationem huius vocis,putantes pannoſum dici racha,quoniam græce dicitur pannus ῥάκος.i.racos. Probabilius autem non eſt eſſe vocem ſignificantẽ aliquid:ſed indignantis animi motum exprimentem. Has autem voces Grammatici interiectiones vocant,velut cum dicitur a dolente,heu. CHRY. in Homil. Vel racha eſt verbum contemptus,& paruipenſionis.Sicut enim nos,vel famulis,vel iunioribus iniungentes dicimus: Vade tu,dic illi tu,ita & qui Syrorum vtuntur lingua,racha dicunt pro tu.Dominus enim & quæ paruiſsima ſunt euellit,& cum honore nobis inuicem vti iubet. HIERO.
רקה.i.racha Vel racha hebræum verbũ eſt,& dicitur Κενός.i. Kenos inanis, aut vacuus,quem nos poſſumus vulgata iniuria abſque cerebro nuncupare. Signanter autem addidit:{Qui dixerit fratri ſuo.}Frater enim noſter nullus eſt,niſi qui eundem nobiſcum habet patrem. CHRY. ſuper Matthæum: Indigna autem res eſt dicere homi-

F nem vacuum,qui habet in ſe Spiritumſanctum. AVG. In tertio autem ſignificantur tria, ira, & vox quæ iram ſignificat, & in voce vituperationis expreſſio.vnde dicitur:{Qui autem dixerit fatue,reus erit gehennæ ignis. Gradus itaque ſunt in iſtis peccatis: primo,vt quiſquis iraſcatur,& motum retineat corde receptum. Iam ſi extorſit vocem non ſignificantem aliquid:ſed animi motum ipſa eruptione teſtantem, plus eſt q̃ ſi ira ſurgens ſilentio premeretur. Sed adhuc plus eſt ſi etiam verbum proferatur, quod iam certam vituperationem deſignat.

o Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te,relinque ibi munus

CHRY. ſuper Matthæum; Sicut autem nemo eſt vacuus, qui habet Spiritumſanctum, ita nemo eſt vacuus, quantum ad ſenſum verbi, vnum eſt dicere fatue, & racha, ſed
G differunt quantum ad dicentis propoſitum: racha enim verbum uulgare erat apud Iudæos, quod non ex ira, neque odio, ſed ex aliquo motu vano dicebant: magis fiduciæ cauſa, quam iracundiæ. Sed forte dices, ſi racha iracundiæ cauſa non dicitur, quare peccatum eſt? quia contentionis cauſa dicitur, non ædificationis. ſi enim nec bonum verbum dicere debemus,niſi pro ædificatione, quanto magis illud quod in ſe naturaliter malum eſt? AVG. Vide etiam nunc tres reatus, iudicij, concilij, & gehennæ ignis: in quibus quoſdam gradus factos admouet a leuioribus ad grauiora. nam in iudicio adhuc defenſionis locus datur. ad concilium autem pertinere videtur ſententiæ prolatio,quando inter ſe iudices conferunt quo ſupplicio damnari oporteat: in gehenna uero ignis certa eſt damnatio,& pœna damnati. unde patet quantum interſit inter iuſtitiam Phariſæorum, & Chriſti. ibi enim occidentem reum facit iudicio: hic autem ira facit reum iudicio, quod horum trium eſt leuiſſimum. RABA. Gehennam hic Saluator in
H ferni cruciatum nominat, quam nomen traxiſſe putant a ualle idolis conſecrata, quæ eſt iuxta Hieruſalem, repleta olim cadaueribus, quam & Ioſiam contaminaſſe in libro Regum legimus. CHRYS. in Homili. Hic autem primum gehennæ nomen
Hom.16. poſuit, poſtquam de regno cœlorum ſupradixerat, oſtendens q̃ illud dare, eſt ex ſuo amore: hoc autem ex noſtra deſidia. Multis autem hoc graue uidetur, ſi pro ſolo uerbo tantam patiemur pœnam, propter quod quidam dicunt hoc hyperbolice dictum eſſe. Sed timeo,ne uerbis hic nosmetipſos decipientes, illic operę ultimum patiamur ſupplicium. Non ergo æſtimes hoc eſſe onerosum, plures enim pœnarum, & peccatorum a uerbis habent principium: etenim parua uerba, multoties homicidium pepererunt, & ciuitates integras euerterunt. Nec enim paruum æſtimes,fratrem ſtultum uocare, auferens ei prudentiam & intellectum quo homines ſumus & ab irrationabilibus diſtam⁹. CHRY. ſuper Matthæum:Vel{reus erit concilio}.i.ut ſit unus ex concilio eorum,qui aduerſus Chriſtum fuerint,ſicut Apoſtoli in ſuis Ca
I nonibus interpretantur. HILA. Vel qui Spiritumſancto plenum conuitio uacuitatis inſinuat, ſit reus conſilio Sanctorum, contumeliam Spirituſſancti ſanctorum iudicum animaduerſione luiturus. AVG. Quibus autem dixerit, quo grauiori ſupplicio punitur homicidium,ſi gehenna ignis punitur conuitium, cogit intelligi eſſe differentiam gehennarum. CHRY. in Ho
Hom.16. milia. Vel iudicium & concilium ſunt pœnæ in præſenti: gehenna autem pœna futura. Ideo autem irę iudicium appoſuit, ut oſtendat, quod non eſt poſſibile hominem omnino eſſe ſine paſſionibus, ſed refrenare eas poſſibile eſt, & propterea determinatam pœnam non appoſuit, ne uideretur prorſus iram prohibere. Concilium autem poſuit nunc pro iudicio Iudæorum, ne uideatur ſemper noua inducere, ac peregrina docere. AVG. In iſtis autem tribus ſententijs ſubaudienda ſunt uerba. nam ha
K bet enim prima ſententia omnia uerba neceſſaria, ut nihil ſubaudiatur:{Qui iraſcitur, inquit, fratri ſine cauſa, ſecundum quoſdam. In ſecunda uero, cum ait:{Qui autem dixerit fratri ſuo racha: ſubauditur ſine cauſa: nam in tertia, ut ait:{Qui autem dixerit fatue.} duo ſubaudiuntur{fratri ſuo & ſine cauſa.} & hoc eſt unde defenditur, quod Apoſtolus Galathas uocat ſtultos, quos etiam fratres nominat. non enim id facit ſine cauſa.

o ¶ AVG. Si iraſci non eſt fas fratri, aut dicere racha, aut fatue, multo minus in animo tenere aliquid, ut in odium indignatio conuertatur: & ideo ſubdit:{Si ergo offers munus tuum ad altare,& ibi recordatus fueris,quia frater tuus habet aliquid aduerſum te. HIERO. Non dixit. Si tu habes aliquid aduerſus fratrem tuum, ſed ſi frater tuus habet aliquid aduerſum te, ut durior tibi reconciliationis imponatur neceſſitas.
Cap.10. AVG. libro 1. de Sermo. Do. Tunc enim ipſe habet aduerſus nos,ſi nos eum in aliquo læſimus. nam nos aduerſus illum habemus, ſi ille nos læſerit, ubi non eſt opus pergere ad reconciliationem

A tionem.non enim veniam poſtulabis ab eo,qui tibi fecit iniuriam, ſed tantum dimittas, ſicut tibi a domino dimitti cupis, quod ipſe commiſeris. CHRY. ſuper Matth. Si autem ille te læſerit, & prius rogaueris, magnam habebis mercedem. CHRY. in Ho. Sed ſi aliquis propter amorem proximi ei reconciliari non curat, ad hoc eum inducit, vt ſaltem eius opus non remaneat imperfectum, & præcipuè ĩ loco ſacro. vnde ſubdit: {Relinque ibi mu. tũ. ante. alta. & va.prius reconci.fra. tuo.} CHRY. ſuper Matth. Ecce a diſcordantibus accipere

tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.

p Eſto conſentiens aduerſario tuo cito, dum es in via cum eo, ne forte tradat te aduerſarius iudici, & iudex tradat te miniſtro,

B non vult ſacrificium.Hinc ergo perpẽdite quantum ſit malum diſcordiæ, propter quod & illud abiicitur,per quod culpa relaxatur.Vide autem miſericordiam Dei,quomodo hominum vtilitates amplius aſpicit quàm ſuos honores. plus enim diligit concordiam fidelium,quàm munera.quàmdiu enim fideles homines aliquam diſſenſionem habuerint,munus eorum non ſuſcipitur:oratio enim non exauditur.Nemo enim inter duos inimicos põt eſſe fidelis amicus amborum: ideo & Deus nõ vult eſſe amicus fideliũ, quàmdiu inter ſe fuerint inimici.Et nos ergo fidem Deo non ſeruamus ſi inimicos eius diligimus, & amicos eius odimus. Qualis autem præceſſit offenſio,talis debet ſequi reconciliatio.ſi cogitatu offendiſti,cogitatu reconciliare.ſi verbis offendiſti,verbis reconciliare.ſi operibus offendiſti,operibus reconciliare. Omne.n. peccatum quo modo committitur,eo modo de ipſa pœnitẽtia agitur. HILA. Reconciliata autem humana pace reuerti in diuina iubet,in Dei charitatem de charitate hominum tranſituros.Et
C ideo ſequitur:{Et tunc veniens,offeres munus tuum.} AVG. Si autem quod hic dicitur accipiatur ad literam: fortaſſis aliquis credit ita fieri oportere ſi frater ſit præſens.non enim diutius differri poteſt, cum munus tuum relinquere ante altare iubearis. Si vero de abſente, & quod fieri poteſt etiam trans mare conſtituto, aliquid tale veniat in mẽtem,abſurdum eſt credere ante altare munus relinquendum,qđ poſt terras & Maria pererrata offeras Deo: & ideo prorſus intro ad ſpiritualia refugere cogimur, vt quod dictum eſt,ſine abſurditate poſſit intelligi.Altare itaq; ſpiritualiter fidem accipere poſſumus. Munus enim quod offerimus Deo, ſiue doctrina,ſiue oratio,vel quicquid aliud,Deo acceptum eſſe nõ poteſt,niſi fide fulciatur.Si ergo fratrem in aliquo læſimus,pergendũ eſt ad reconciliationem,non pedibus corporis,ſed motibus animi, vbi te humili affectu proſternas fratri in conſpectu eius,cuius munus es oblaturus.Ita enim & ſi præſens ſit, poteris eum non ſimulato animo lænire veniam poſtulando,atque inde veniens,ideſt in
D tentionem reuocans,ad id quod agere cæperas offeras munus tuũ.

p ¶ HILA. Quia nullum tempus vacuum affectu placabilitatis dominus eſſe permittit, cito in vitæ noſtræ via reconciliari nos aduerſario præcepit,ne in mortis tempus non inita pace tranſeamus:& ideo dicit.{Eſto conſen.aduer.tuo cito, dum es cum eo in via,ne forte tra.te aduer.iu. HIERO. Pro eo, quòd nos habemus in Latinis codicibus. Conſentiens,in Grecis ſcriptum eſt:
Lib.1.đ ſer. d.ca.22. ἐυνοῶν, eunoon quod interpretatur beniuolus aut benignus. AVG. Sed videamus quis ſit aduerſarius,cui iubemur eſſe beniuoli?aut enim diabolus eſt,aut homo,aut caro,aut Deus,aut ꝓceptum eius. Sed diabolo non video qualiter iubeamur eſſe beniuoli aut conſentientes:vbi enim beniuolentia,ibi amicitia,nec quiſquàm dixerit amicitiam,cum diabolo eſſe faciendam, neque concordare cum illo expedit, cui ſemel renuntiando bellum indiximus, neque conſentire illi debet, cui ſi numquàm conſenſiſſemus, nũquàm in iſtas incidiſſemus materias. HIERO. Quidam ta
E men dicunt a ſaluatore præcipi,vt ſimus beniuoli erga diabolum, ne faciamus eum pœnam ſuſtinere pro nobis,quem dicunt pro nobis eſſe torquendum,ſi ei conſenſerimus vitia ſuggerenti. quidam cautius diſputant in baptiſmate ſingulos pactum inire cum diabolo ei abrenunciando.Si ergo ſeruauerimus pactum beniuoli, & conſentientes ſumus aduerſario, & nequaquàm in carcere recludendi. AVG. Non autem video,quomodo accipiam ab homine nos iudici tradi,vbi Chriſtum iudicem intelligo, ante cuius tribunal omnes exhiberi oportet. Quomodo ergo iudici traditurus eſt, qui ante iudicem pariter exhibetur & etiam ſi occidendo? quis nocuerit homini, non erit iam tempus, quo concordet cum eo in via,i.in hac vita: nec tamen ideo non ſanabitur pœnitendo? Carni vero multominus video quomodo conſentientes eſſe iubeamur:magis enim peccatores ei conſentiunt. qui vero eam ſeruituti ſubiiciunt, non ei conſentiunt, ſed eam ſibi conſentire cogunt. HIERO. Quomodo etiam caro mittenda erat in carcerem ſi animæ non conſenſerit,cum & anima,& caro pariter recludendæ ſint,nec quicquàm poſſit caro facere, niſi quod animus im-

A perauerit? AVG. Fortaſſis ergo iubemur Deo conſentire,quia ab eo peccando receſſimus, vt aduerſarius noſter dici poſſit dum nobis reſiſtit:Deus enim ſuperbis reſiſtit. Quiſquis ergo in hac vita non fuerit reconciliatus Deo,per mortem filij eius,tradetur ab illo iudici,i.filio cui pater iudicium dedit. Quomodo autem poteſt recte dici, homo eſſe in via cum Deo, niſi quia Deus vbiq; eſt? aut ſi non placet dici impios eſſe cum Deo,qui vbique præſto eſt, ſicut non dicimus cæcos eſſe cum luce,quæ eos circumfundit. Vnum reliquum eſt, vt hic ad
Lib.1.đ ſer. cap.22.

& in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouiſsimum quadrantẽ.

q Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, Non mechaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupi-

B uerſarium præceptum Dei intelligamus,quod aduerſatur peccare volentibus, & datum eſt nobis ad hanc vitam, vt ſit nobiſcum in via,cui oportet nos conſentire cito, legendo, pręaudiendo, deferendo ei culmen authoritatis,vt quod aliquis intelligit, non oderit, propter hoc quòd aduerſatur peccatis ſuis, ſed magis diligat propter correctionẽ. Quòd vero obſcurum eſt oret vt intelligat. HIERO. Sed ex præcedentibus manifeſtus eſt ſenſus, quòd dominus nos ad concordiam proximi cohortatur. nam ſupradictum eſt:{Vade recon.fra.tuo. CHRY. ſuper Matth. Feſtinat enim dominus, vt ad amicitiam feſtinemus inimicorum noſtrorũ, q̃diu viuimus in hac vita,ſciens, quàm periculoſum eſt, ſi vnus ex inimicis pace non facta mortuus fuerit.Si enim inimicantes per mortem iueritis,ante iudicem tradet Chriſto, conuincens te reum iudicio eius. Tradet autem te iudici, etiam ſi te prius rogauerit, qui enim rogat prius inimicum,reum facit eum ante Deum. HILA. Vel aduerſarius tradet vos iudici, quia manens in eum ſimultatis
C veſtræ ira vos arguit. AVG. Iudicem intelligo Chriſtum:pater enim omne iudicium dedit filio. Miniſtrum autem intelligo angelum. Et angeli inquit miniſtrabant ei, & cum angelis ſuis venturum credimus ad iudicandum. vnde ſequitur:{Et iudex tradat te miniſtro.} CHRY. ſuper Matt. Vel Miniſtro,i.angelo pœnarum crudeli,& ille mittet te in carcerem gehennæ.vnde ſequitur: Et in carcerem mittaris. AVG. Carcerem autem intelligo pœnas videlicet tenebrarum,&ne quis iſtum carcerem contemneret, Sequitur,{Amen dico tibi, non exies inde donec reddas nouiſſimum quadrantem. HIER. Quadrans, genus nummi eſt,quod habet duo minuta. hoc eſt ergo: Non egredieris de carcere, donec etiam minuta peccata perſoluas. AVG. Aut enim pro eo poſitum eſt, quòd nihil relinquitur impunitum, ſicut cum volumus exprimere aliquid ita exactũ, vt nihil relinqueretur,dicimus vſq; ad fecem vel ſignificantur ſub nomine quadrantis nouiſſimi terrena peccata. Quarta enim pars elementorum huius mundi, & ea
Lib.1.đ ſer. cap.21.
Lib.2.đ ſer. cap.21.
D nouiſſima terra inuenitur.In hoc autẽ,quod dictum eſt {Soluas,} ſignificatur pœna æterna, ſicut poſitum eſt, Donec,vbi dictum eſt: Sede a dexteris meis,donec ponam inimicos tuos ſub pedibus poſiti,deſinit regnare,ita & hic accipi poteſt: Non exies inde,donec ſolueris nouiſſimum quadrantem.ſemper non exiturum,quia ſoluet ſemper nouiſſimum quadrãtem, dum ſempiternas pœnas peccatorum terrenorum luit. CHRY. ſuꝑ Matt. Vel ſiquidem in hoc ſæculo ſi pacem feciſſes etiam grauiſſimi operis,poteris accipere indulgentiam.ſi autem ſemel condemnatus fueris,miſſus in carcerem non ſolum de grauibus peccatis,ſed etiam de verbo ocioſo, quod poteſt ſignificari per quadrantem, exigentur a te ſupplicia. HILA. Quia enim charitas plurimũ peccatorum tegit,nouiſſimum pœnę quadrantem ſoluemus, niſi prætio ipſius culpa criminum redimatur. CHRY. ſuper Matthæ. Vel anguſtię huius mundi appellantur carceres,in quas plerũque peccãtes mittuntur
E a Deo. CHRY. in Hom. Vel loquitur hic de iudicibus,q ſunt in mundo iſto,& de via quæ eſt ad hoc iudicium,& de carcere iſto, vt non ſolum a futuris,ſed a præſentibus auditorem inducat, quæ ſunt ante oculos, & magis conſueuerunt mouere, ſicut & Paulus dicit:Si malefeceris, time poteſtatem: non enim ſine cauſa gladium portat. Hom. 16.

q ¶ CHRY. in Hom.Poſtquàm dominus, quid primum mãdatum contineret edocuit,ſ.Non occides, inſtituto peragens ordine, prouehitur ad ſecundum.d.{Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non mechaberis. AVG. de 10. chordis,i.non ibis ad aliquam aliam præter vxorem tuam. ſi enim hoc exigis ab vxore, nõ vis hoc reddere vxori, cum debeas in virtute præcedere vxorem. Turpe autem eſt,vt vir dicat non poſſe fieri,quod fœmina facit,vir non poteſt? Noli autem dicere:Vxorem non habeo,ad meretricẽ pergo,nec hoc præceptum violo,quod dicit, Nõ mœchaberis.iam enim noſti pretium tuum, iam noſti quod manduces,quod bibas. Abſtine ergo te a fornicationibus. Cum enim imaginẽ Dei, quod es tu,corrumpis per fornicationes,& defluentias libidinis,ipſe etiã dominus, qui ſcit quid tibi vtile ſit hoc præcipit ne per illicitas
Hom. 17.
Cap.10.
voluptates